

MARDILAULUD

Põhja-Eesti

Harjumaa

1a Teretus ja sissepalumine

Las-kem sis- se mar-di-san-did, las-kem sis-se, ma pa-luk-sin.

1) var.

need teevad uk-sed ou-na-puu-sed
vo-ta see tu-li tu-ba-je

Laulutekst on paigutatud vastavalt oletatavale esitusele, kus laulja ei korranud ridu, vaid laulis värsipaaride ja -kolmikute kaupa. Kui esitusel värsse ei soovita korrata, siis paari (või kolmiku) esimene värs sobiks laulda A viisireaga, teine (ja kolmas) värs B viisireaga või värsi järele märgitud viisivariatsiooniga, näiteks: B või 1) var.

Laskem sisse mardisandid,
laskem / sisse, ma / paluk/sin,

mardi küüned külmetavad,
varbad / valu / tege/vad!

Kui siin sisse-ei lastanekse
ehk mina / paenusta / poru/tan.¹

Meil on hulka ukseseppe,
need teevad ukseid ounapuused, 1) var.

tendrid turde toomingased, A
pihtipooled pihlakased, 1) var.
sagarad / saare / lülis/ta.² B

Kas lu/bad tu/baje / tulla,
hoosta / hoovije / aja/da,³

sadul seada seina peale,
piitsa / pingile / visa/ta?

Peretütar, neitsikene,
vota see / tuli / tuba/je; 1) var.

tomma aga peergu parsiesta,
kisu kildu künniksesta, 1) var.
tomma siis / tohi / laes/ta.⁴ 1) var.

Kui pole / tohu/ta la/essa,
Kai, too küünal kamberista, 1) var.

pane see / poigi/ti po/lema⁵
otse kui / oma / majas/se. 1) var.

Et saaks näha neiukesta,
kas on / Pille vai⁶ / Pire/ta

vai on armas Annekene,
kasikannel⁷ Kaiekene, 1) var.

sinilinti Liisukene,
kullerkuppu Kroodukene. 1) var.

¹ Kui siin sisse ei lasta, pöürutan ukse pöönadest lahti!

² uksepiidad pooltoorest toomingast, piidapooled pihlakast, uksehinged saarepulkadest

³ Kas lubad tuppa tulla, hobust hoovi ajada?

⁴ tõmba peergu partelt (laelattidest), kisu kildu künnisest (lävest), tõmba tohtu laest!

⁵ pane see põigiti põlema

⁶ või

⁷ käsikannel

1b Soovimine

Sisse mart vis-kab vil-ja-on-ne, ta-ha-tup-pa tal-le-on-ne.
 2) var. pe-re-meess, pe-re-me-hi-ke
 3) var. vot-tage vot-time vo-rus-ta
 4) var. suu nu-ga o-ri-ka kur-ku

Sisse mart viskab viljaonne,
 tahatuppa talleonne,
 keske/le ke/siku/onne⁸,
 lee⁹ / ette / leiva/onne.
 Oue ma jätsin hoosteonne,
 väravalle veisteonne.
 Pere/mees, / pere/mehike, 2) var.
 perenaine, naisukene,
 tõuske üles voodiasta,
 sirguge siidiriietesta!
 Ehk te/gid ei/le o/luta, 2) var.
 ehk on kambris käärimassa,
 rauda/vitsa/de va/hela,
 vaski/aanide¹⁰ / taga/na? 3) var.
 Tooge sealt mardi toobikene,
 kandke mardi kannukene!
 Pereeite, mämmukene,
 tõuske üles voodiasta,
 sirguge siidiriietesta,
 vottage / vottime / vorus/ta, 3) var.

koverkooku korva¹¹asta.
 Krepsige menna keldriesse,
 krapside menna kambriesse;
 tooge sealt / tooresta / liha/da, 3) var.
 seapäida poolikuida,
 kuke / kuivatud / osa/da. 3) var.
 Pere/mees, pe/remehike, 2) var.
 mis mi/na siis / teile / soovin?
 Kerve sarja keeramasse,¹² A
 suu nu/ga o/rika / kurku – 4) var.
 see mi/na siis / teile / soovin. B
 Pereeite, mämmukene,
 mis mi/na siis / teile / soovin?
 Teil aga / tousku / tommud / lehmad,
 teile kasku kirju karja!¹³
 Pere/poeg oli / poisikene,
 mis mina / siis si/nule / soovin?
 Talli / need ta/sased / takkud,
 luji / latteri / lina/vad,¹⁴ 3) var.

⁸ seaõnne; kesik – siga

⁹ kolde, tuleaseme

¹⁰ vasest kraanide; aan – kraan

¹¹ võtke võti võrust, kõverkook kõrvalt

¹² Ridade täpne tähendus on veidi arusaamatu (kerves ärja keeramasse?), kuid soovitakse, et jätkuks lihaloomi.

¹³ Teile tõusku tõmmud lehmad, kasvagu kirju kari!

¹⁴ Talli tasased täkud, tugevatesse latritesse linavärvi [hobused]; luja – (< sm. k.) tugev.

ette heinad, ette kaerad,
ette / sulpi / suupära/list! 3) var.

Peretütar, neitsikene,
mis mi/na siis / teile / soovin?

Sormed / voljda / sotku/ma,
kæ/varred / vaali/ma!¹⁵ 3) var.

Kattuk/sed ka/nuda / täisi,
murde/med mu/nada / täisi,¹⁶

püksi/paelu/da pu/numa,
kingapaelu keerutama!

Sulasmees, / sulas/mehi/ke,
mis mina / siis si/nule / soovin?

Tuli on / luku/ta / tu/assa, A
kaev on / kaaneta / mäel/la, 3) var.
sealaut on vottimeta! B

Tants'kem, tants'kem, mardisandid,
seni kui almus¹⁷ annetakse,

kapsast kotti kannetakse,
leiba kotti leigatakse,

liha kotti liidetakse,
käksi kotti käenatakse,

vorsti kotti väenatakse, A

tubakat kotti tuubitakse, B

herneid kotti heidetakse. B

Pikast laulust on omal ajal noodistatud ainult algusread, kuid üles kirjutatud tunduvalt pikem tekst. Lähtudes noodistusest ja värsside ehitusest tegi oletused laulu esituse kohta raamatu koostaja, märkides teksti juurde viisivariatsioonide ning A ja B viisirea võimaliku kasutamise.

EÜS X 121 (163) + EÜS X 145/51 (12) < Jöelähtme khk, Viimsi v, Rummu k - V. Kurg < Kristjan Hammermann, 85 a (1911)

2

Las-ke mar-did sis-se tul-la, mar-did tul-nud kau-ge-el-ta,
ü - le soo, ü - le la - ge-da, ü - le soo, ü - le la - ge-da.
Mar-di küi-ned kül-me-ta-vad, mar-di küi-ned kül-me-ta-vad,
mar-di var-bad va-lu-ta-vad, mar-di var-bad va-lu-ta-vad.
Mar't toob sis-se vil-ja-õn-ne, mar't toob sis-se vil-ja-õn-ne,

* Laulja pikendab nooti laulu kestel erinevalt, kuid järgnevas ei ole fermaate välja kirjutatud. Tavaliselt on selle kestus neli kuni viis kaheksandiknooti.

¹⁵ Et sõrmedel oleks piisavalt [tainast] sõtkuda, käsivartel vaalida (rullida)!

¹⁶ Katused kanu täis, põõningunurgad mune täis! *murre* (om. *murdeme* – nurk lae ja katuse vahel).

¹⁷ andam

ka-tuk-sel-le ka-na-de-õn-ne, la-ka-pia-le las-te-õn-ne,
ka-tuk-sel-le ka-na-de-õn-ne, la-ka-pia-le las-te-õn-ne.

Mar-ti tan'-sib, maa mü-di-seb, mar-ti tan'-sib, maa mü-di-seb,

põl-lu-pien-rad põ-ri-se-vad, ki-vi-kang-rud ko-li-se-vad,
põl-lu-pien-rad põ-ri-se-vad, ki-vi-kang-rud ko-li-se-vad.

Laulja kordab kaherealise viisiga lauldes peaaegu kõiki värssse, sealjuures A viisirida on varieeruv, kuid B kordub peaaegu muutusteta. Sellises esituses võib kajastuda laulmine eeslaulja ja kooriga, kus eeslauljal oli üks lauldes (viisireaga A) suurem vabadus varieerida, koor aga kordas (viisireaga B) värssi üsna ühesuguselt.

RKM, Mgn II 1024 g < Kose khk, Alavere v, Palu k –
M. Proodel [M. Hiiemäe] < Anette Raagul, 84 a (1965)

3 CD 1

Las-ke-ga sis-se mar-di-ke-ne, las-ke-ga sis-se mar-di-ke-ne.

1) var.

2) var.

3) var.

4) var.

5) var.
võ-ta-ga ruo-gu rääs-tas-ta

6) var.
tuo sialt vär-s-ke-t li-ha-a-da

Laulja kordab kõiki värssse. Laul on esitatud hoogsalt, meestelaulule omaste tugevate rõhkudega; liikuvust annab ka rea alguses sagedasti kasutatud lisa-silp -ga. Juhuslikult siin-seal esinenud viisivariatsioonid (nr 1-4) võib laulmisel üsna vabalt kasutada. Kindlate värssidega seonduvad viisivariatsioonide numbrid on märgitud laulutekstis vastavate ridade järele, näiteks: 6) var.

Laske-^{ga} sisse mardikene,
 laske-^{ga} sisse mardikene!
Kui ei ole / piergu / peres/sa,¹⁸
 võta-^{ga} kildu künniksest(a),¹⁹
kui ei ole kildu künniksessa,
 võta-^{ga} / ruogu / räästas/ta! 6) var.
 Perenaine, naisukene,

pere/mies, / mehi/kene,
 kepsi-^{ga} minna kelderisse,
 kapsi-^{ga} minna kamberisse,
 tuo sialt värsket liha'ada,
 sia-^{aga}-vorsti vingerjada.
 Mardi-^{ga} varbad valutavad,
 sõrme-^{ga}-otsad sõitelevad²⁰.

7) var.

Kristjan Kiviloo: Eks seda ole siis võib-olla pikemaltki [---?] – ega mul siis kaike mieles ole. Või ma siis oskan neid kaiki oma miele panna.

Herbert Tampere: Kas seda lauldi siis seal ukse taga?

KK: Jaa-jaa.

[---]

RKM, Mgn II 735 e < Kuusalu khk, Kõnnu v, Turbuneeme k -
 H. Tampere < Kristjan Kiviloo, 68 a (1968)

4a CD 2

Ei ole mar-ti maas-ta tul-nud, mart on tul-nud tae-va-as-ta.

1) var.

2) var.

kas to-hib ko-da-je tul-la

3) var.

re-bib mar-di uu-e kuu-e

4) var.

pu-hu sa tu-li tu-ba-je

5) var.

Pe-ter-bu-ri pie-ned pük-sid

6) var.

sä-ris-ta sä-re-med sü-ga-vad

7) var.

vi-e too-ve-rid tu-as-ta

8) var.

kus tede võ-ti-med ma-ga-vad

18 Kui ei ole peergu peres [tule süütamiseks]

19 võta kild künnisest (lävest)

20 külmetavad, kirjendavad

21 Teksti tõlge on iga lauluosa lõpus.

Laulutekst on paigutatud vastavalt lauliku esitusele. Ta laulis värsse kordamata, jagades need eri pikkusega rühmadesse, mille alustab alati A ja lõpetab B viisirida (või selle variatsioon). Paarikaupa trükitud värsides järgnesid korrapäraselt viisiread A ja B. Pikemates värsirühmades kordus järjest A viisirida, alles viimases värsis tuli B viisirida (või selle variatsioon); harva esines variatsioone ka A viisireas. Variatsioon 1 esines laulmisel küllaltki juhuslikult, teatud kindla värsiehitusega seonduisid variatsioonid nr 2–8, mis on tekstis märgitud vastava rea järele, näiteks: 2) var. Laulmisel võib jälgendada seda huvitavat esitust, kuid samahästi võib laulda kordamööda A ja B viisirida.

Teretus ja sissepalumine²¹

Ukse ees laulab mardilaulu.

*Ei ole marti maasta tulnud,
mart on tulnud taeva'asta,*

*üöva/lulla, / kuu/valulla,
päise-^{ga} päeva paiste'ella;*

*kuldas/ta ko/renda / müöda,
(h)obedasta-^{ga} orta müöda,*

*tinast/ta ti/eda / taada,
vaskis/ta va/beta / müöda.*

*Peretaati, taadikõne,
pereeite, eidekene,
kas to/hib ko/daje / tulla, 2) var.*

*alla / katus/te a/jada?
Ehk on koassa suured koerad,*

*ja on teil nee raiped rakid,
mika minu hõlma hakkaneke,
ja minu põlve puutunekse.*

Rebib mardi uue kuue, 3) var.

krapis/tab mar/di ka/sukad, 2) var.

Peterburi piened püksid. 5) var.

Tõlge: Mart ei ole maast tulnud, vaid taevast, öövalgel, kuuvalgel, keskpäeva päikese paistel; kuldsel redelit ja hõbedast ört müöda, tinast teed pidi, vaskset vabet (varba) müöda. Peretaat, taadikene, pereeit, eidekene, kas tohib kotta tulla, katuste alla [hobust] ajada? Ehk on kijas suured koerad ja [ehk] on teil sellised raiped krantsid, kes mu hõlma hakkavad ja mu põlve puutuvad. [Selline koer] rebib mardi uue kuue, kraabib mardi kasukad, Peterburi peened püksid.

Sissetulemine

Nüüd tulevad kotta. Sie laulis enne nüüd ukse ies õues.

*Peretütar neitsikene,
talutütar tammekane,
puhu / sa tu/li tu/baje, 4) var.*

*lõõtsu aqa lõke põrmandulle!
Kui põle / piergu/ja pe/ressa,
pühi pinnad põrmandulla.
Kui põle pindu põrmandulla,*

*kisu killud künniksesta.
Kui põle kildu künniksesse,*

*tõmba ruogu räästa'asta.
Kui põle ruogu räästa'assa,
tõmba / sis to/hi la/esta. 2) var.*

*Kui põle tohtu / toa/laessa,
võta-ga kirves kainelasse,*

*mine mieste lastumaale,
tuo selle lastu tullessani.*

*Kui põle lastu lastumaala,
konni sinna kuusikusse,
tua taha tammikusse,
mäe taha männikusse,
kisu säält aqa suured kuused,
mäe tagant laiad männid.
Säris/ta säre/med sü/gavad, 6) var.*

*kisu sealta piirud pikad,
piirud pikad lõmmud²² laiad!*

*Puhu / siis tu/li tu/baje,
lõõtsu aqa lõke põrmandulle!
Vie / toove/rid tu/asta, 7) var.*

*vesi maalib põrmandulla,
et saab marti marssiella,
ummiskinge uhtuella. A*

Nüüd tulevad tuppa.

²² lõmm – halg, millest lõigati peerge

Tõlge: Peretütar, neitsikene, talutütar, tammekene, puhu tuli tuppa, lõõtsu lõke põrandale! Kui pole peergu peres, pühi pinnud kokku põrandalt. Kui pole pinde põrandal, kisu killud künnisest (lävest). Kui pole kilde künnises, tõmba roogu räästast. Kui pole roogu räästas, siis tõmba tohtu laest. Kui pole tohtu toalaes, võta kirves kaenlasse, mine meeste laastumaale, too [sealt] tulles laaste. Kui pole laaste laastumaal, kõnni sinna kuusikusse, toa taha tammikusse, mäe taha männikusse, kisu sealt suured kuused, mäe tagant laiad männid. Kärista [nii, et puu sisse jäävad] sügavad jäljed, kisu sealt pikad peerud, laiad lõmmud! Puhu siis tuli tuppa, lõõtsu aga lõke põrandale. Vii toobrid toast välja, muidu vesi voolab põrandale [kui hakatakse tantsima], – et mart saaks marssida, ummiskingi trampida.

Andide palumine

*Pereite, eidekene,
pere-^{9a}-taati, taadikõne,*

*tõuse üles vuode`esta,
vuode`esta, vaate`esta,
siidi/riie/te si/esta,
kallingori kangastesta.
Vaata-^{9a} sinna varna otsa,*

*katsu sinna kapi otsa,
kus tede / võti/med ma/gavad. 8) var.*

*Võta / võti/med võ/rusta,
niputimmed naela päälta,
niputimmed, naputimmed²³!
Kipsi-^{9a} minna kelderisse,*

*kapsi minna kambrisse,
üle õue uonetesse
otsi/ma o/sapa/luja,*

4) var.

*põrsa-^{9a}-päida puolikuida.
Tuo / mardi / tuobi/kane,
viska mardi viinakruusi!*

*Maksa-^{9a} mardi vaevapalka,
mart oli üösel ulkumassa,*

*kuu/valgel / kondi/massa.
Juba meile andi annetie,
känkere kätte käänatie.*

Tõlge: Pereit, eidekene, peretaat, taadikene, tõuse üles voodist linade vahelt, siidiriiete seest, kalingurkangaste vahelt. Vaata sinna varna otsa, silma sinna kapi otsa, kus teie võtmed magavad. Võta võtmed võrust, rippujad naela otsast, puust luku võtmed! Kipsi minna kelderisse, kapsi minna kambrisse, üle õue hoonetesse otsima toidupalu, poolikuid põrsapäid. Too mardi toobikene, viska mardi viinakruus! Maksa mardile vaevapalka – mart oli öösel hulkumas, kuuvalgel kõndimas. Juba meile andeid anti, kamakas kätte käänati.

4b Tänamine ja soovimine

Mis soo-van pe - re - e - ma - le? Nen - dagu leh - mäd süö - vad ik - ka!

Sie soo-van pe - re - e - ma - le. Tal - li sis - se lat - te - rai - da,
Mis soo-van pe - re - i - sa - le? lat - te - ris - se mus - ta ruu - na!

²³ niputin – puust valmistatud luku võti

Mis soo- vin su- las- me- he- le? Koer toogu kuu- si kut- si - kai- da,
 nied olgu ü- ad ül- ge- koe- rad, Sie soo- van su- las- mi- he- le.
 jäl- jit- sed jä - ne- se- koe- rad!

Mis soovan pe- re- nei- di- sel- le? kes- ke- le su- vi- ni- su- da!
 Val- lasta pris- ke noo- re mi- he.
 Sii- ap vis- kan vil' - la õn- ne,
 ka- tuk- sel- le kar- ja õn- ne,
 uk- se et - te oh- ra õn- ne,
 ta- ha nur- ka tat- te - rai- da,

Tõlge: Mida soovin pereemale? Lehmad söögu nagu ikka. Seda soovin pereemale. Mida soovin pereisale? Talli sisse [palju] latreid, latrisse must ruun. Mida soovin sulasele? Koer toogu ilmale kuus kutsikat, kellest saagu head hülgekoerad, jälgi ajavad jänesekoerad. Seda soovin sulasele. Mida soovin pereneidisele (peretüttele)? Vallast priske noore mehe. Siia viskan viljaõnne, katusele karjaõnne, ukse ette odraõnne, tahanurka tatraid, keskele suvinisu.

4c Sajatamine

Aga kui ei anna, vaat siis laulavad:

Saa- gu su tu- ba po- le- ma, tu - li ul- vist tõu- se- mai- e!
 Unt tulgu si- nu oos- te ul- ka,
 ka- ru si- nu kar- ja ul- ka,
 tõ - bi nais- te, las- te pää- le,

pa - in- jas e - ne- se pää- le.

Kull si - nu ka- na- de pää- le, a - ra- kas mu- ne- je pää- le!

Tõlge: Mingu su tuba põlema, tuli tõusku unkaaugust! Hunt tulgu sinu hobuste hulka, karu karja hulka, tõi su naiste- laste peale, luupainaja sinu enda peale, kull [tulgu] su kanade peale, harakas munade peale!

I. Rütütel: See oli ka siis vanaema laul?

R. Kravtsov: Jaa, ja.

IR: Ja kuidas ta seda laulis? Lõi jalaga ise [vastu maad, vastavalt laulu rütmile]?

RK: Jaa, jaa, see käib jala järel.

[---]

Laulja kasutas kaherealist viisi, kuid vaheldas kaht viisirida ebakorrapäraselt. Niisugune laulmismeer sai ilmselt välja kujuneda üksi lauldes.

RKM, Mgn II 1566 d < Kuusalu khk, Kolga v, Tapurla k – I. Rütütel, H. Kokamägi < Risanda Kravtsov, 60 a (1969). Lit. E. Tampere (1989).

5 Tantsulaul 3

Vanad mehed laulsid sedaviisi:

Üp-pa-ga mär-ti ük-si-päi-ne, kar-ga-ga mar-ti kak-si-päi-ne,
ega seda mart ole maas-ta tul-nud, mart on tul-nud tae-va-ast.
Kul-das-ta ko-ren-da müö-dä, o-be-ga-jas-ta or-ta müö-dä,
vas-kis-ta va-be-ta müö-dä, ti-nas-ta ti-e-ra-da-da.

Tõlge: Hüppa märt, üksipäini, karga mart, kaksipäini (kahekesi)! Ega mart pole maast tulnud, vaid taevast. Kuldset redelit, hõbedast õrt ja vaskset vabet (varba) mööda, tinast teerada pidi.

RKM, Mgn II 740 i < Kuusalu khk, Kolga v, Virve k – H. Tampere, H. Kokamägi < Leena Maisto (Riigo Lien), u 80 a (1962)

Te-re, te-re, pe-re-ke-ne, te-re, pe-re-nai-se-ke-ne!

Laulutekst on paigutatud vastavalt arvatavale esitusele, kus värse lauldi kordamata paaride ja kolmikute kaupa. Kui värse ei korrata, siis värsirühma esimese rea võiks laulda A viisireaga, teise (ja kolmanda) värsi B viisireaga. Arvatavasti ei olnud tegelikult esituses nii teravat punkteeritud rütmi, kui paistab noodistusest, vaid rõhulised silbid kostsid lihtsalt mõnevõrra pikemana kui rõhutud silbid.

Teretus ja sissepalumine

*Tere, tere, perekene,
tere, perenaisekene!*

*Laske mardid sisse tulla,
mardi küined külmetavad,*

*mardi varvad valutavad,
sõrmeotsad sõitelevad²⁴.*

*Mardid põle maasta tulnud,
mardid tulnud taeva`asta,*

*tinast tehtud teeda mööda, A
õbedasta õrta mööda, B
mööda / kullas/ta kõ/rendeid²⁵. B*

*Kui põle peres peerukesta,
võta laest laastukesta;*

*kui põle laes laastukesta
võta rooga räästa`asta.*

*Siis pu/hu tu/li tu/baje,
lõõtsu lõke lõuka`asse.*

Sissetulemine, õnnistamine ja andide palumine

*Sisse tulen, mardikene,
viskan sisse viljaõnne,*

*katusele karjaõnne, A
väravasse vasikaõnne, B
lauta laugu lamma õnne. B*

*Peremees, / pere/mehi/ke,
pere/naine / naisu/ke!*

*Võta / võtmed / varnas/ta,
nöretimed nõtkemasta,²⁶*

*kipsi-kapsi kamberisse,
astu alla kelderisse,*

*otsi / mardij/le o/sada,
katsu / mardij/le ka/lada,*

*vana venda vorstikesta,
sandimardi maugukesta²⁷,*

*sealiha siilakuda²⁸,
põrssapeada poolikuda.*

Mardisandid:
siil ja jänes. Tartu.
ERA foto 12 382,
H. Mardiste 1978.

²⁴ külmetavad
²⁵ redeleid
²⁶ rippujad kiikumast; *nõreti* (mitm. *nõretimed*) – rippuv ese
²⁷ *mauk* – vorst
²⁸ *siilak* – riba, serv

Tänamine ja soovimine

*Ai/tumal, / eide/kene,
ai/tumal, / taadi/kene,*

*üva andi andamasta,
paramada²⁹ pakkumasta.*

*Tõusku teile tõmmud lehmad,
üle nägu üsna mustad,*

*sead siukad³⁰ siginegu, A
laiad / lata/kad e/mised, B
pitka putke pätsakesed³¹. B*

*Rukkid teil / kasugu / roosi/lised,
nisud neljatahilised,*

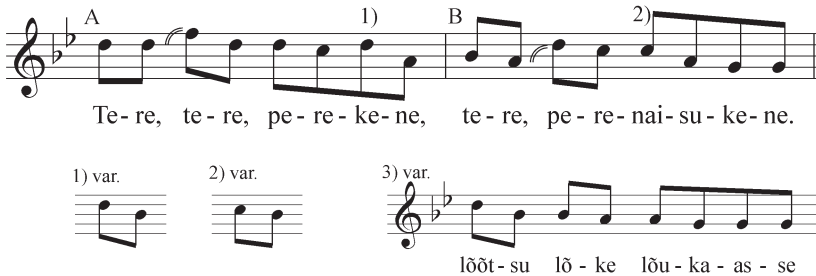
*ödrad pisut pikergused,
erned üsna ümmargused,*

*läätsad laiad latergused, A
kaerad kahearalised, B
linad liugu oma liiki.³² B*

Laulust on omal ajal välitöödel noodistatud ainult algusread. Seetõttu on sõnad lisatud teisest üleskirjutusest, mille juurde polnud viisi märgitud. Veidi pikemana lauldud rõhulisi silpe on noodipildis väga raske täpselt märkida ning R. Viidebaum kasutas selleks punkteeritud noote. Niisugune noodistus annab ligilähedase ettekujutuse tegelikust oletatavast laulmismaneerist. Regilaulus sõltus silbi tegelik pikkus sageli ka sõnast, näiteks sõnas „liiki“ kostis algussilp pikemana kui sõnas „nisud“. Teksti sisu ja viisi struktuuri põhjal on värsid jaganud rühmadesse koostaja.

ERA III 1, 52 + ERA II 6, 572/4 (18–22) < Rapla khk, Pada (või Kabala) v, Kabala-Suurküla – R. Viidebaum < Mart Uustalu, 66 a (1928)

Järvamaa

7a Teretus, sissepalumine ja andide palumine 4

Te-re, te-re, pe-re-ke-ne, te-re, pe-re-nai-su-ke-ne.

1) var. 2) var. 3) var.

lõõt-su lõ-ke lõ-ka-as-se

Laulutekst on paigutatud vastavalt esitusele kaherealise viisiga värsipaaridesse, millele vastavad viisiread A ja B. Juhuslikult siin-seal esinenud viisivariatsioon (nr 1–2) võib laulmisel üsna vabalt kasutada, kolmanda värsi laulmiseks sobib variatsioon nr 3. Murtud ridades võta / võtmed /võres/ta, puhu siis / tuli / tuba/je lauldakse viisi põhikuju, kuid viimase üksiku silbi järel tehakse teise noodi asemel väike paus. Laulu lõpuosa, kus viis rohkem varieerub, on noodistatud täies ulatuses.

²⁹ paremat

³⁰ siugas – sihvakas

³¹ hea jooksuga täkud

³² linad libisegu oma liiki (~kasvagu heade linade moodi)

Tere, tere, perekene,
tere, perenaisukene!

Laske mardid sisse tulla,
mardi küined külmetavad,

mardi varbad valutavad,
sõrmeotsad sõitelevad.

Mardid tulnud taeva'asta,
tinast tehtud tieda müüda.

Peretütar neitsikene,
puhu siis / tuli / tuba/je,
lõõtsu lõke lõuka'asse.

A
B
3) var.

Kui põle peres pierukesta,
siis võta laest laastukesta;

kui põle laes laastukesta,
siis võta ruogu räästa'asta;

kui põle ruogu räästa'assa,
siis võta / tohtu / tua/laelta.

Perenaine, naisukene,
sihi sinna seina piale,

vahi sinna varna piale,
võta / võtmed / võres/ta.

Kipsi-kapsi kamberisse,
kepsi alla kelderisse.

7b Andide palumine jätkub. Õnnistamine

Ot - si mar - di - le o - sa - da, kat - su mar - di - le ka - la - da,
va - na ven - da, vors - ti - kes - ta, san - di - mar - di mau - gu - kes - ta,
si - a - li - ha sii - li - kus - ta, põrs - sa - pia - de poo - li - ku - da,
võ - ta või - da vit - si - kus - ta, mu - ret - se mei - le mu - na - gi!
Mart vis - kab sis - se vil - ja - õn - ne, sis - se kan - nab kae - ra - õn - ne,
sis - se tuob si - ga - de - õn - ne, kin - gib kir - ju kar - ja õn - ne.

8

Pe-re-meess, pe-re-me-hi-ke, pe-re-nae-ne, nae-su-ke-ne.

1) var. 2) var.

Laulutekst on paigutatud vastavalt arvatavale esitusele värsipaaridesse, millele vastavad viisired A ja B. Viisivariatsioonid (nr 1–2) esinesid laulmisel juhuslikult, ainsa kolmiku (ja ühtlasi kogu laulu) lõpuvärsi laulmiseks sobib viisirida B.

Sissepalumine

Mardisandid ukse taga:

*Pere/mees, pe/remehike,
perenaene, naesukene,*

*laske sisse mardisandid,
laske sisse mardisandid!*

*Mardid tulnud kaugelt maalta –
üle / soo, ü/le ra/bade,*

*üle pika Peipsi järve,
üle laia Laagna välja.*

*Mardi küüned külmetavad,
varva/ad va/lu te/gevad.*

Tänamine

Tänades:

*Attü/ma pe/rei/sani³³,
attü/ma pe/ree/mani,*

*söotemasta, jootemasta,
hästi ära saatemasta!*

*Täis olen suuni, täis olen peani,
täis olen suuni suhkurida,*

*täis olen peeni pähkelida,
selja/ni se/ali/hada,*

*kaela/ni ka/namu/nada,
täis olen / otsa/ni õ/luta.*

Andide palumine

Toas:

*Pere/mees, pe/remehike,
perenaene, naesukene,*

*kapsi minna kamberista,
kapsi minna kelderisse,*

*üle õue aitudesse.
Otsi / mardij/le o/sada,*

*katsu / mardij/le ka/lada,
seapäida poolikuida.*

Sajatamine

Kui ei antud:

*Saagu, / saagu, / ma sa/jatan,
olgu, / olgu, / ma o/satan,*

*saagu / su se/ad su/remä,
lehmä / sul lai/ad lan/gema,*

pörsad / sul põh/ku pu/gema, A

Klao/sed kõ/veres / käima, B

Marid kodu hallitama! B

Vana Klaos ja õde Mari, [olid talus] pere-mehed.

Laulust on välitöödel noodistatud algusread ja mõningad, ilmselt juhuslikult siin-seal esinevad viisivariatsioonid. Koostaja lisas sõnad teisest üleskirjutusest, mille juures puudus viis, ning jagas need vastavalt oletatavale esitusele paaridesse. Värsid jagunevad küllaltki korrapäraselt, ainult laulu lõpus kujuneb värsipaari asemel üks värsikolmik.

EÜS VIII 506 (111 d) + EÜS VIII 747/59 (347) < Peetri khk, Palu v, Sargvere k – P. Penna, V. Rosenstrauch < Mart Tiisvald (ka: Tiisvalt, Tisak), 70 või 80 a (1911)

³³ minu pereisa; sarnaselt järgnevas reas: minu pereema

9

Kul- la pe- re - ei - de - ke - ne, kul- la pe- re - taa - di - ke - ne!

1) var.

too mar- di - le too-rest li - ha - da

Laulust on välitöödel noodistatud kaks algusvärssi, mille põhjal otsustades laulik värse ei korranud, vaid laulis paarikaupa.

Andide palumine

*Kulla pereidekene,
kulla peretaadikene!*

*Otsi / mardile o/sada,
katsu / mardile / kaku/kesta,*

*too Mardi/le too/rest li/hada, 1) var.
sandimardi maugukesta³⁴.*

Teekonna kirjeldus ja õnnistamine

*Marti tulnud kauge'elta,
üle / soo, üle la/geda,*

*üle pika Peipsi järve.
Mööda / villas/ta vi/buda,*

*kulla/tud kõ/renda / mööda,³⁵
õbetatud õrsi mööda.*

*Sisse viskan viljaõnne,
upi/tan u/oste/õnne³⁶,*

*pereneiul peiuõnne,
perepeiul neiuõnne.*

EÜS II 757 (143) + EÜS II 674 (170) < Jõhvi khk ja v, Puru k < Türi khk, Väätša v – P. Penna, K. Luud < Jakob (ka: Joosep) Wiedemann, 68 a (1905)

10

Võt-ke vas-tu mar-di - ke-sed, mar-did tul-nud kau-ge-el-ta.

Laulutekst on paigutatud vastavalt arvatavale esitusele värsipaarde ja -kolmikute kaupa. Kui värse ei soovita korrata, siis värsirühma esimese rea võiks laulda A viisireaga, teise (ja kolmanda) värsi B viisireaga.

*Võtke vasta mardikesed,
mardid tulnud kauge'elta:*

*üle / soo suu/re la/geda,
üle pika Peipsi järve.*

*Mardid toovad teile õnne: A
pereneiul peiuõnne, B
sõnnikule sigadeõnne. B*

*Viskan sisse viljaõnne,
katukselle kaeraõnne,*

*odre / kui se/a sa/buda,
rukkieida ruuge'eida.*

*Otsi mardil ossikesta³⁷, A
katsu mardil kakukesta, B
too mar/dil too/rest li/hada! B*

Viisist on omal ajal välitöödel noodistatud ainult algusread. Sama viisi on kasutatud ka jaani- ja kiigelaules.

EÜS VIII 494 (71) + EÜS VIII 642 (190) < Türi khk < Peetri khk, Esna v, Vodja mõis – P. Penna, V. Rosenstrach < Jaan Kreidemann, 61 a (1911)

³⁴ *mauk* – vorst

³⁵ mööda villast vibu (ritva) ja kullatud redelit

³⁶ hobusteõnne

³⁷ oss – vorst

Virumaa

11

Mar-ti kün-nik-selt kü-sik-se, ü-le pa-ku pal-ve-lek-se:
 1)
 kas lu-ba tu-ba-je tul-la, uost aga uo-vi-je a-ja-da,
 1)
 säl-gu sei-na-je si-du-da, var-sa var-na kin-ni-ta-ta,
 A 2) B
 piit-sa lüi-a pii-da-ai-e? Ku-ep lu-ba tu-ba-je tul-la.

Viis jätkub nii, nagu eelnevas reas.

1) var. 2) var.
 3) var. 1) 4) var.
 laske aga sis-se mar-di-san-did kul-das-ta ko-ren-dat müö-da

Viis on välja kirjutatud sinnani, kus hakkasid vahelduma A ja B viisirida reeglipärasel kujul. Laulik laulis kaherealise viisiga, värssse kordamata, laulutekst on paigutatud vastavalt värsspaaridesse. Juhuslikult siin-seal esinenud viisivariatsioone (nr 1–2) võib laulmisel vabalt kasutada, kindlate värssidega seondunud viisivariatsioonide numbrid on märgitud laulutekstis vastavate ridade järele, näiteks: 3) var.

Sissepalumine³⁸

Marti / künnik/selt kü/sikse,
 üle paku palveleke:

kas lu/ba tu/baje / tulla,
 uost aga / uovi/je a/jada,

sälgu / seinaj/je si/duda,
 varsa varna kinnitata,

piitsa lüia piida`aie?
 Ku-ep lu/ba tu/baje / tulla,

uost ei / uovi/je a/jada,
 sälgu / seinaj/je si/duda,

varsa varna kinnitata,
 piitsa-i lüüa piida`aie –

uks on tulla, värav menna,
 auk on / arul/le a/jada.

Laske aga sisse mardisandid! 3) var.
 Ei ole marti maalta tulnud,

³⁸ Teksti tõlge on laulu lõpus.

*mart on tulnud taeva`asta.
Mart toob maale terviksida*

*obe/dasta / orta / müöda,
kuldas/ta ko/rendat / müöda. 4) var.*

Sissetulemine

*Perenaine, naisukene,
vota / sie tu/li tu/baje,*

*kisu kildu künniksesta;
kui ep saa kildu künniksesta,*

*lõetsu lõke põrmandalle!
Kui ep pole / piergu/da pe/ressa, 4) var.*

*riisu ruogu räästa`asta,
tuo siis / pilke/rid pi/nusta!*

Tõlge: Mart küsib lävelt, palub üle paku: kas on luba tuppa tulla, hobust hoovi ajada, sälgu seina külge siduda, varssa varna kinnitada, piitsa lüüa vastu piita? Kui ei ole luba tuppa tulla [jne.] – [sel juhul] on uks ära tulemiseks, värav ära minemiseks, [aia sees] ava arule sõitmiseks. Laske mardisandid sisse! Mart ei ole maalt tulnud, vaid taevast. Mart toob maale tervisi hõbedast õrt ja kuldset redelit müöda.

Perenaine, naisukene, süüta toas tuli, lõetsu lõke põrmandale! Kui pole peres peergu, kisu kildu künnisest (lävest), kui ei saa kildu künnisest, riisu roogu räästast, too peened puud riidast (haohunnikust).

Laul on välitöödel üles kirjutatud täies pikkuses ning lisatud mitmed täiendavad viisivariatsioonid. Seetõttu võib oletada, et viis noodistati korduva laulmise järgi. Siinses väljaandes on noodistust veidi lühendatud, kirjutades välja vaid viisi küllaltki varieeruva algusosa, põhikuju ja laulmisel esinenud variatsioonid. Ka kadrilaulu lauldakse Haljalas sama viisiga.

EÜS X 1440 (17) < Haljala khk, Vihula v, Vergi k – K. Viljak, J. Mark < Miina Reinthal (1913). Ilmunud: ERIV II: 70–73; VK VI, 2: 160–161.

Mardisandid tule-
vad tuppa. Tartu.
ERA foto 12 381,
H. Mardiste 1978.